

מוביה פריינד

בירור בענין שמיעת כלי שיר בזמן הזה (ב)

איסור שירת פסוקים

המקור בנמרא

א. בנוסף לאיסור הכלי שיר קיים עוד איסור שירה בפסוקים, כדאמרינן בסנהדרין דף ק"א ע"א ת"ר הקורא פסוק של שיר השירים ועושה אותו כמין זמר, והקורא פסוק בבית המשתאות בלא זמנו מביא רעה לעולם מפני שהתורה חוגרת שק¹ ועומדת לפני הקב"ה ואומרת לפניו רבוש"ע עשאוני בניך ככנור² שמנגנין בו לצים.

ופירש"י ה"ג הקורא שיר השירים ועושה אותו כמין זמר שקורא בנגינה אחרת שאינו נקוד בה ועושה אותה כמין שיר, אע"פ שמשיר השירים הוא ועיקרו שיר אסור לעשותו כמין שיר אלא בקריאתו, והקורא פסוק בבית המשתאות בלא זמנו במיטב על יינו ועושה שחיקותיו בדברי תורה וקורא פסוקים בקול רם לשחק בהם בני המשתה.

ולכאור' מרש"י משמע דשיר השירים יש איסור לשנות מהטעמים שלו ואסור אפי'

בלא שחוק, ופסוקים אחרים מותר לומר ולשנות מהטעמים שלו אבל בלא שחוק,³ דרש"י פי' שני אופנים נפרדים, אחד לשיר השירים ואחד לשאר פסוקים.

ובמהרש"א פי' דנקט שיר השירים לפי שהספר נקרא שיר השירים ומדובר במשל ומליצה יחשוב המשורר לעשותו כמין זמר ושיר בעלמא [ומדבריו משמע דשיר השירים הוי כמו שאר פסוקים⁴ אלא נקטו מטעם הנ"ל, ויש להסתפק לפי"ז מה שאסרו בגמ' אם הוי דוקא דרק שחוק או אפי' שלא בדרך שחוק, ודלא כמו דכתבנו לעיל במשמעות דברי רש"י דבזה יש חילוק בין שיה"ש [לשאר פסוקים]. וכן הוא במס' סוטה דף ל"ה ע"א דרש רבא, מפני מה נענש דוד (שמת עוזה על ידו) מפני שקרא לדברי תורה זמירות, שנאמר זמירות היו לי חוקיך בבית מגורי (כשהייתי בורח מפני אויבי ואגור מפניהם הייתי משתעשע בחוקיך והיו לי זמירות לשעשעני, רש"י), א"ל הקב"ה ד"ת שכתוב בהן התעיף עיניך בו ואיננו אתה

1 ופירש רבינו יונה במסכת ברכות דהכוונה שהוא דרך משל ומליצה מה שהתורה יכולה לומר ומה שיש לו להקב"ה להשיב, וכן היד רמה בסנהדרין כתב דדברים הללו דרך משל הם לפי שהתורה אינה דבר שיש בו חיות ולא דעת אלא הקב"ה בעצמו מריב ריבה של תורה ומחשב כאילו היא חוגרת שק, ויש לומר שמדת הדין אומרת לפניו כך ותובעת עלכוונה של תורה.

2 בשו"ת להורות נתן ח"ד סי' מ"ה כתב טעם דנקט "עשאוני בניך ככנור" כי המשורר בכנור אין כונתו לכנור עצמו דאין הכנור אלא מכשיר להוציא ממנו קול נעים, והכנור מצד עצמו אין לו צורך בו, וכן זה שמומר פסוקים רק לשם שיר ושחוק ואינו מכוין לתוכן ולכונת הפסוקים עצמם נמצא שעשה את הפסוקים מעשה כנור שאינו אלא מכשיר לשיר.

3 ועי' במגילה דף ל"ב ע"א א"ר יוחנן כל הקורא בלא נעימה ושונה בלא זמרה עליו הכתוב אומר וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים וגו', ופירש"י שקורא בלא טעמי המקראות, וכן פי' התוס' בד"ה והשונה בלא זמרה, שהיו רגילין לשנות המשניות בזמרה לפי שהיו שונין אותן ע"פ ועי' כך נזכרים יותר, משמע דאסור לשנות מהטעמים אפי' בלא שחוק וקלות ראש אכן שם המדובר לאו מחמת בזיון הפסוקים, אלא כדי לזכור מה ששונה.

4 דוקא לגבי שירה אמרינן דהוי כשאר פסוקים, אבל לגבי קדושתו שיר השירים יותר קדוש משאר פסוקים כדאמר' במס' ידים פרק ג' אמר ר"ע לא נחלק אדם מישראל על שיר השירים וכו' שאין כל העולם כולו כדאי כיום שניתן בו שיר השירים לישראל שכל כתובים קדוש ושיר השירים קודש קדשים. וכן במדרש נתחומא פ' תצוה ה' אמר ר' אלעזר בן עזריה למה הדבר דומה למלך שנטל סאה חיטים ונתנה לנחתום אמר לו הוצא לי כך וכך סולת כך וכך סובין כך וכך מרסן וסלית לי מתוכה גלוסקיא אחת מגופה ומעולה כך כל הכתובים קודש ושיר השירים קודש קדשים שכולו יראת שמים וקבול עול מלכותו.

ראש אסור לשומעו בין בכלי-ובין כפה, ומ"מ כל דיש בו שבח ותהלה לשם כגון מיני פיוטים ומזמורים מותר אף בבית חתנים ומשתאות, וכן בסוטה דף מ"ח כתב כל השירים שאין בהם שבח להקב"ה אסור לומר בהם והם התחלת הפקר ושעמים, ומסיים ולא עוד אלא שאותם זמירות שבבית המשתאות הם גרמת הפסד וסיבת הוצאה יתירה, [במעשה דר' הונא שגזר על בני דורו שלא לומר בבית המשתאות קם מאה אוזא בזווא וכו'] עכ"פ מדבריו יראה דכל דיש שבח לקב"ה שרי.

וביד רמ"ה בסנהדרין כתב הקורא פסוק משיר השירים ועושה אותו כמין זמר אפי' לשורר בו להקב"ה שלא ניתן אלא לקרותו בטעמים שבו ולא דרך זמר, ופירש דה"מ מאן דקרי ליה דרך שחוק אבל מאן דמכוון לשיבוחי ביה להקב"ה דרך ניגון שפיר דמי ומילתא צריכא עיונא⁹, והקורא פסוק בבית המשתאות בלא זמנו כלומר שאינו מתכוין לעסוק בתורה אלא מביאו דרך משל ודרך שחוק מביא רעה לעולם מפני שהתורה חוגרת שק.

וכעין זה כתב בספר חסידים הוצאת מקיצי נרדמים אות תתת"ר¹⁰ מי שאומר שירים פסוקים מנגן או כמו פיוטים שהם להקב"ה, שהם משוררים לפקח ולשמח לב עצב רע בעיני ה' שמשמש בעבודת ה'.

קורא אותן זמירות הריני מכשילך בדבר שאפי' תינקות של בית רבן יודעין אותו וכו',⁵ וחזינן מהכא דאסור בכל הפסוקים. ובראבי"ה במס' ברכות פרק אין עומדין⁶ סי' צ"א הגירסא הקורא, "פסוק" ועושה אותו כמין זמר וכו' מביא רעה לעולם אלא יעסקו בהלכות ובאגדות ולפי מש"כ אסור לומר כל הפסוקים ולא דוקא שיר השירים⁷. וכן"ל.

דרך שבח והודיה לה'

והנה הרא"ש בברכות מביא דברי הגאונים הא דאמרי' זמרא בפומא אסור ה"מ כגון נגינות של אהבת אדם לחבירו ולשבח יפה כיפיו כדרך שהישמעאלים קורין להם אשעא"ר אבל דברי שירות ותשבחות וזכרון חסדיו של הקב"ה אין אדם מישראל נמנע מזאת ומנהג כל ישראל לאומרם בבתי חתנים ובבית המשתאות בקול נגינות ובקול שמחה ולא ראינו מי שמיחה בזאת. ומיד אח"כ מביא את דברי הגמ' בסנהדרין ת"ר הקורא פסוק שיר השירים וכו' משמע מדבריו דאם יש בזה שירות ותשבחות להקב"ה שרי לומר הפסוקים.⁸

וכן הוא ברי"ף דמביא שיטת הגאונים והגמ' בסנהדרין, ובמקום שבח מותר. והמאירי בגיטין גם נקט כן וכתב דכל מיני זמר העשוין להוללות ושלא לכוין בהם לשבח הבורא או לצד מצוה אלא דרך קלות

5 ובספר חסידים אות קמ"ז פי' זמירות היו לי חוקין, דוד מניח כל זמירות ושירות שבעולם לעסוק בתורה היה קורא את הטעמים בנעימותו ובטעמותיו וכזמירותיו. אבל אותם ההולכים ואומרים המקראות דרך לצים והם כפיהם כשיר של עגבים עתידה תורה שתצעק עליהם ואומרת רבוש"ע בניך עשאוני ככנור, ודלא כמו דפירש"י דוד היה מומר אותם כדי לשעשע בהם.

6 בדין דר' יוחנן משום רשב"י אסור לארם שימלא שחוק פיו בעולם הזה.

7 ובהגהות שם מהר"ר אביגדור אפסוכי"צ ז"ל כתב דמדברי רש"י שכתב אע"פ שמשיר השירים הוא ועיקרו שיר כ"ש פסוק אחר דאסור, ולפיכך כתב הראבי"ה סתם פסוק, אבל לפי שביארנו לעיל דרש"י כתב כ' טעמים נפרדים משמע דשיר השירים יותר חמור משאר פסוקים.

8 וכן הסביר הגרי"י פישר שליט"א את האיסור לנגן בכלי שיר, דהגאונים אולי על הגמ' בסנהדרין וע"ז אמרו דאם יש שבח והודאה לקב"ה אין בזה משום עשאוני בניך ככנור.

9 ומדבריו יראה דיש חילוק בין שיר השירים לשאר כתובים, וכמו דכתב לעיל דלא ניתן אלא לקרותו בטעמים שבו לא דרך זמר.

10 בספר חסידים שלנו לא מצאתיו וכן בספרים שבכת"י פארמה. וכאן המקום להודות למכון "אוצר הפוסקים" אשר העמידו לידי חלק מהספרים הנדירים, וספרי מקור ראשון, תודתי נתונה להם.

אלא אותם השירים שנתקנו על הסעודה כגון שבכת אבל פיוטים אחרים אסור, ומשמע דעתם, ודעת המ"א, דאף דרך שבח אסור, ודבריו הובא שם במשנב יעו"ש.

אך ראיתי בשמן המשחה סי' וז"ל: מו"מ בשנת התק"ע היינו בסעודת מצוה של ברית מילה ושליח ציבור¹¹ אחד התחיל לנגן אורך כי ענייני ותלמיד חכם אחד שהיה עמנו אמר לו שאסור ולא הניח אותו לנגן ואמרתיו לו הנח לו דלדידי דאף בסי' תק"ס כתב הרב מגן אברהם בסק"י כתוב בליקוטי מוהרי"ל שלא כדן הוא שמשוררין במשחה אורך וכו' וכי האי גוונא כמה פיוטים לשמחת הריעות, כי אז התורה חוגרת שק ואומרת עשאוני בניך כמין זמר וכו' אך בבית הכנסת מצוה לזמר, ומבאר דמדברי הגאונים מותר לומר, וכדי שלא יהיה מוהרי"ל היפך הגאון והרי"ף צ"ל דגם הוא אינו אוסר אלא בעושיין כן דרך שחוק אבל אם משורר דרך שבח והודאה להשי"ת בטעמים של המקרא ש"ד,¹² ומאי דקאמר אבל בבית הכנסת לרגלים מצוה ולא קאמר דאפי' בבית נמי בכה"ג שרי הוא לומר דבכהכנ"ס הוי מצוה לשורר, אבל לא כן בבית המשחה דמותר לשורר פסוקים אבל מצוה ליכא.

אמנם בספר אשל אברהם להרב מבוטשאטש העיר על דברי המג"א,

ומשמע דעת אלו הפוסקים, דאם משורר דרך שבח והודיה מותר.

אכן המהרי"ל בליקוטים כתב דשלא כדן הוא שמשוררין במשחה אורך כי ענייני וכה"ג פיוטים לשמחת הריעות כי אז התורה חוגרת שק ואומרת עשאוני בניך כמין זמר אך בכה"ג לרגלים מצוה לזמר.

וכמו"כ כתב המהרש"ל ביש"ש במס' גיטין פ"א או' י"ז וז"ל: מ"מ נראה אותם שמומרים פסוק של אורך וכו' או יברך בצורתה שזון גדול בידם כדאיא כסוף חלק הקורא פסוק וכו' וה"ה קדיש שהוא דבר שצריכה עשרה שאסור לומר בעת השמחה וה"ה תתברך אבל מתקבל ואילך הוא כעין תפילה ובקשה שרי. וה"ה שברכו אסור לומר אף שישנו ויאמרו ה' השם, אבל באורך ויברכך שהוא פסוק בצורתה אדרבא הוא עון יותר חמור שמשנה השם ממטבעותו ומצורתו וכאילו מוחקו. ע"כ.

ומהנראה לומר מדבריו דסובר דמותר לומר רק קטעים של תפילה דיש בהם שבח להקב"ה וכמו דכתב דמתקבל ואילך מותר לומר, אבל פסוקים סבר דאסור, ואפילו לשנותם אסור דמגרע, ורק הקטעים של תפילה מותר לשנות.

והנה המג"א בסי' תק"ס סק"י הביא דברי המהרי"ל בליקוטים ומסיים ונ"ל דלא שרי

11 וכתב הרדב"ז סי' תת"ט לענין ש"ץ שהוא נעים קול ומזמר בבית המשחאות בשירי עגבים בשירים של דופי, מוחזין בידו ואם אינו רוצה לשמוע מעבירין אותו, ועליו ועל כיוצא בו אמר הכתוב נתנה עלי בקולה על כן שנאתיה. וכן השיב הרי"ף בתשובה רפ"א דש"ץ שמרנן בשירי ישמעאל מסלקין אותו, ועל כיו"ב נאמר נתנה עלי בקולה וכו', וכן עיין בכל בו דף ק"י.

[וראה באמרות משה להרה"ק ר' משה מקאברין בענינים שונים, שפ"א אמר מפני מה קוראים לחזן בשם שוטה "אחז-אנאר" מחמת כי עולם הניגון הוא אצל עולם התשובה והחזן כשהוא מנגן הוא בעולם הניגון, וסמוך הוא לעולם התשובה ואיך לא יפוזר ולא ידלג לעולם התשובה ויעשה תשובה אמיתית האם יש שטות גדול מזה, לזאת קוראים אותו בשם שוטה].

12 ומדבריו מביא בשדי חמד אסיפת דינים מערכת ז' אות י"ב דמותר לשיר בפסוקים אם יש בו שירות ותשבחות.

וכן מצאתי בספר פרי האדמה (לר' רפאל המיוחס בר' שמואל אב"ד בירושלים נפטר בשנת תקל"א חיבר גם מוזבא אדמה) בחלק ד' דף מ"א ע"ב דשירות ותשבחות מותר לאמרם בבית המשחאות.

וכמו"כ בזכרנו לחיים (להר"י רפאל חיים בנימין פרץ רב בגאליפולי [טורקיא] שנת תרכ"ז) באו"ת אות פ' דף י"א ע"ב פסק דפסוקים לאומרים דרך ניגון בסעודת מצוה דוקא מותר, כן העלה מוה"ר המופלא מר שמואל בס"ה שמן המשחה.

ובפרט אם כדבריו א"כ בסעודה שלישית של שבת לא מצינו כלל מזמורים מהקדמונים רק מה שאנשי מעשה בוחרים כל אחד לפי דרכו בקודש. ועוד מדוע כתב בשו"ע דבחנוכה שאינו סעודת מצוה יש לומר מזמורים ויהיה סעודת מצוה ואם כדבריו הלא אדרבא יוסיפו חטא על פשע כי על חנוכה לא נתקן מהקדמונים. ועוד יש להקשות מדוע ביו"ט מותר כמבואר בפירושו בפרי מגדים שם הלא על יו"ט לא תיקנו הקדמונים ולא ידעתי למה לעשות הפרש בין יו"ט לר"ח. ועוד אפי' אם כבר תיקנו לומר כל מקדש דלמא לא תקנו אלא לומר בלבד ולא לשיר. אלא וודאי צריך לומר דאם מכוונים לשבח המקום ומדברים מענינו של יום וכדומה מותר, רק כוונת המג"א כמו שביאר דרק אם עושים להנאת השיר זה אסור אפי' שלא בשעת סעודה וכו"ל.

ועיין בספר החיים מהגאון אחיו של המהר"ל מפראג ח"ד פרק ג' כתב שאינו מערער רק על מה שמזמרים קדיש וברכו שהוא דברים אשר מלאכי מעלה חיל ורעדה יאחזון אבל שאר זמירות כתב בפירושו דמקובל וטוב לפני השי"ת. וודאי דמותר גם בנגינה ובשעת הסעודה, וכן בט"ז ס"ק ה' כתב ובהרבה סעודות נוהגין לשורר קדיש דהיינו יתגדל וזהו ודאי חטא גדול דלא התירו אלא זכרון חסדי ה' וכ"ש שיש עון גדול כמה שלוקחים על הסעודה אדם ליצן אחד ועושה שחוק בפסוקים או בתיבות קדושים¹³ אשרי אנוש לא יעשה זאת וע"ז אמרו בניך עשאנו ככנור, יעוש"ד. ומשמע דדרך שבח, ולא דרך שחוק מותר, וכן בארחות חיים הלי' ת"כ סי' י"ד דאסור לשורר אך בבית חתנים ושיר שהוא של שבח של הקב"ה מותר בכל מקום, וכן מביא את שיטת הגאונים דאינו אסור אלא בבית

דמש"כ דאסור לומר אלא שירים שנתקנו על הסעודה כגון בשבת אבל פיוטים אחרים אסור אין זו אלא ממת חסידות. כי משורת ההלכה מותר לשורר שבחי השי"ת אפילו על היין, ולא אסור שירה בפה אלא כשהוא בקלות ראש שלא בשבת השי"ת.

וראיתי באמרי נועם על המועדים, בשו"ת שם תשובה א'. אשר שאל אודות מנהג ישראל לומר בר"ח בשעת הסעודה מזמור ברכי נפשי ומזמור חדש עלינו אם אין צד איסור כשיר לא ישתו יין ובפרט לפי דברי המג"א סי' תק"ס דדוקא אותן שירים שנתקנו כגון המזמורים אשר תיקנו לומר ביום השבת אבל פיוטים אחרים לא, ותשובתו הוא דאין כאן איסור דאם נאמר דזהו בכלל איסור שיר א"כ גם בלא עת סעודה אסור כמבואר בתשו' הרמב"ם ז"ל מובא במג"א ובטור שם וזה ודאי אינו שיהיה אסור לומר בקול נעים ונגינה איזה מזמור שבתהלים אלא וודאי כוונת הרמב"ם ז"ל אינו רק על שיר שאינו תשבחות להמקום ב"ה, כמש"כ רב האי גאון כגון לשבח יפה ביפיו אבל לשבח את קונו ודאי דמותר ואף דהמג"א כתב דפיוטים אחרים ג"כ אסור רק דוקא אלו שנתקנו על הסעודה כגון בשבת, כוונתו כגון כפי שהחזנים עושים שמזמרים נוסח ונתנה תוקף וכדומה בזמן שמחת איזה סעודה דזה אסור דהוא רק כעין שיר בעלמא לתענוג ולא לשבח את המקום אבל אלו השירות השייכים לזה היום לשבח לזכור חסדי המקום ודאי מצוה גדולה יש בזה וטעה בדברי המג"א דדוקא מה שנתקנו מותר משמע אבל מה שלא תקנו הקדמונים אסור אף שמזמרים מענינו של יום ושבח הבורא ב"ה, ואם נלמוד כן הרי קשה דכי אנשי כנה"ג תיקנו המזמורים של כל מקדש וכדומה ומי יודע מי הם המתקנים

13 בספר טעמי המנהגים בקנטרס אחרון עיני ת"כ תרס"א מביא מספר כולם אהובים שפ"א בתג השבועות היה המגיד מקאניץ מאריך מאוד בכרכת יוצר אור בתיבת וודים טבעת והיה מאריך לערך כ' או ג' שעות בב' תיבות אלו, ואחר התפילה אמר שהאריך מחמת דבדחן אחד אמר על דברים אלו דברי ליצנות, כדי להעלות אותן הדיבורים להקדושה הוכרח להאריך.

ובאז נדברו ח"א סי' כ"ט (ה) שאל השואל דבמ"ב סי' תק"ס ס"ק י"ד מביא בשם המג"א דבשבת מותר לשיר רק השירים שנתקנו על הסעודה האם חייבים להקפיד ע"ז אחרי שענינו הרואות שבישיבות לא מקפידים על זה, והשיב אין לנו רק דברי מרן ז"ל במ"ב, ופסק כדברי המג"א, ודלא כמו הפוסקים דדרך שירות ותשבחות מותר.

אך בארחות רבינו (מאמרים מהסטייפלער) ח"ג תורה ומצות אות ע"ו מביא ראייה דמותר לשיר פסוקים כל שכונתו להתעורר ליראת שמים, דבגמ' יומא דף י"ט ע"ב שם, ביקש להתנמנם פרחי כהונה מכין לפניו באצבע צרדה ואומרים לו אישי כהן גדול עמוד והפג אחת על הריצפה, ומעסיקין אותו עד שיגיע זמן השחיטה, תנא לא היו מעסיקין אותו לא בנבל ולא בכינור אלא בפה, פירש"י "היו משוררין לפניו". מה היו אומרין, אם ה' לא יבנה בית שוא עמלו בונוי בו (כלומר הזהר בעבודתך שתהא לשם שמים שתהא לרצון שאם אינה רצויה אין טורחך עולה כלום) והיינו שהיו משוררין לפני הכה"ג פסוקים לירא"ש כרי שלא ירדם, ואמר מכאן ראייה שמותר לשיר פסוקים לעורר לירא"ש ולעבודת השי"ת.

ולענין ללמוד ד"ת בניגון פסק במשנה הלכות ח"ו סי' ק"ז דאם מתכוין לשם לימוד ולהתעוררות אדרבה יותר טוב ללמוד בנגינה ואין בזה שום חשש איסור וזה דאמרינן בסנהדרין דאסור התם רוצה ליהנות בשירים

המשתה אבל בלא משתה מותר, וה"מ דאסור דוקא שיר של עגבים כגון שירי עכו"ם אבל שיר של שבח הקב"ה וסיפור גדול מעשיו מותר אפי' על היין.

ובעץ יוסף סנהדרין שם כתב דמכלל הן אתה שומע לאו שאם קורא הפסוק בבית המשתאות שלא בזמנו שיגרום רעה ח"ו ולכן לא יפה עושים האנשים המתאספים יחד לשמוע חזן או משורר בבתיים ולפעמים כדי להנעים הנגינה משורר איזה מזמור או פיוט¹⁴ ובפרט אם שותים או ביין עליהם נאמר בשיר לא ישתו יין. ולפעמים בא מרעה לשורר מעניני תפילה ומוציא ש"ש לבטלה, עכ"ל.

ובשו"ת מהרש"ג ח"ג סי' קכ"ה נשאל על מה שנוהגין בכמה מקומות על סעודת חתונה או ברית מילה שמעמידין כלי הנקראת פאנאגראף והכלי עצמה מנגן פסוקים ומזמורים אם יש בזה האיסור דעשאוני בניך ככנור אם יש למנוע מלילך על שום שמחה שחושש שיעמידו שם כלי זו, ומבאר שם באריכות.¹⁵

ולמעשה סובר דיש למנוע מלילך למקומות כאלו שמנגנים שם ע"י הפאנאגראף והדומה לזה, אף דמצוה רבה לילך לסעודת מצוה, אבל לדעתו לא נאמר אלא במקום דיש לחוש שאם לא ילך לא יהיה שמה מנין אבל באופן אחר אין לך מצוה רבה מלישב בביתו ולעסוק בתורה וכו'.

14 ראה מש"כ היעב"ץ בסידורו (בחלון המצרי) הלי' ת"ב בענין איסור שירה כוה"ז וכותב שם באריכות, וכתוך דבריו כותב מכאן אתה דן ק"ו לאותן קלי דעת שמפורין מעות לחזן לנגן על סעודת ברית כשעושים מי שבירך כי הוא עון פלילי ולא ידעתי מהיכן בא המנהג הרע הזה במדינה זו המשובשת בגסות"ת להקל ראש באיסור חמור כזה לא לכבוד שמים כי אם לכבוד עצמן, ואף שאמרו רז"ל כל מצוה שקבלו עליהן ישראל בשמחה עדיין עושין אותה בשמחה לא אמרו לעשות איסור ח"ו ולא נתכוננו אלא לילך שמח מעצמו בקיום המצוה, פקודי ה' משמחי לב לא שניגון המזמור יעורר השמחה, כ"ש אחר שכבר נתקיימה המצוה בשמחה ובטוב לבב לשמחה זו מה עושה עתה ככה הלא די בשמחת הסעודה ברכה, יעושה"ד.

וכל זה כתב בקצרה בדבריו במגדול עוז. ועיין בספר אות חיים ושלום סי' רט"ה ס"ק כ"ט דתמה עליו על מה שאוסר לנגן בשמחת ברית שאין ערוך לסעודת מצוה כזה בקדושתה אשר הבדילנו מן העמים, ואדרבא צריכין להתאמץ ולעורר להוסיף אומץ בסעודה זו לעשותה בשמחה וטוב לבב וכו' עיי"ש דבריו באריכות.

15 כדכתבנו במאמר הקודם, וכתוך דבריו מבאר גם האיסור דשמיעת כלי שיר בכוה"ז.

תפילה נזכר ביש"ש להתיר, אך דעת המג"א משמע דאף זה אסור.

אלו לעצמו אבל ללמוד בנגינה ליכא שום איסור.

הזכרת פסוקים בתוך קלטות

ב. הדין באמירת פסוקים בתוך קלטות והזכרת ש"ש אם יש בזה האיסור משום עשאוני בניך ככנור, הנה בלבושי מרדכי סי' כ"ב כתב בדין הפאנאגראף דהוי רק גרמא כיון דאינו עושה מעשה בידים¹⁷ וכמו דמותר לעשות מחיצה בכלים לפני הדליקה דהוי כיבוי ע"י גרמא וכן לענין מחיקת השם ב"ה דילפינן ג"כ מקרא דלא תשא דמותר בגרמא ביורד וטובל, אבל יש מקומות דאסור בגרמא בהטלת מים א"כ בנידון דידן י"ל כן, אלא דמ"מ יש אסור דהוה ודאי זלוזל עשיית שחוק בזה ועד"ז ודאי נאמר "עשאוני בני כנור" וכמ"ש באו"ח סי' תק"ס כידוע, עכ"ל¹⁸.

אבל בתרשיש שהם או"ח סי' י"א כתב טעם אחר לאסור בהזכרת ש"ש בתוך הפאנאגראף, יען כי הקול בא מכח האדם

קיצור העולה מכל הנ"ל: מדברי הגאונים כל דיש שבח להקב"ה מותר לשיר פסוקים וכן פסוק שאר ראשונים (הרי"ף, רא"ש, המאירי, והרמ"ה) אבל מדברי הראב"ה משמע דאסור לשיר פסוקים, וכן משמע מדברי הספר חסידים וכן פסק המהרי"ל והמג"א, דאסור לזמר שום פיוטים אחרים מלבד מה שנתקנו על הסעודה בשבת שרי, וכן פסק המהרש"ג וכן הרה"ג ר"ב זילבר שליט"א בספרו, אך בשמן המשחה למד בדברי המהרי"ל דרק בשחוק אסור וכנ"ל, ופסק דמותר לשיר פסוקים כל שאין בו קלות ראש, וכן בט"ז מוכח דרק באדם ליצן העושה ליצנות אבל בשבח מותר, וכן פסק השדי חמד¹⁶ וכן פסקו הגרי"ש אלישיב והגרי"י פירש דאפשר לסמוך על דברי הגאונים אם אינם מתכוונים לשחוק וקלות ראש ורק בשבח הקב"ה דשרי, וקטעי

16 וזהו לענין פסוקים של שאר כתובים אבל יש שמחמירים בפסוקים של שיר השירים וכמו דכתב ביד רמ"ה דהוא מילתא דצריכא עיונא, אבל יש שכן נוהגין לשיר פסוקים משיר השירים וכפי שידוע שהבעל התניא חיבר ניגון על פסוק משיר השירים והרי"ף אמר על ניגון זה דברים גדולים, ראה בשיחותיו משמח"ת שנת תרפ"ט, וכן האדמו"ר מלובאביטש וצ"ל ציוה לנגן ניגון זה הרבה פעמים ובכ"פ ביאר הכונה כמו שביאר תורתו הרי"ף.

17 ובפרט בקטנות שלנו דאין רואים בו שום סימן שנרשם כשנקלט בתוכו, משא"כ בתקליטים של הפאנאגראף כפי שראיתי נרשם בו סימן וכשנקלט הוי בו שקיעות וכליטות, וכן בפלטות של הפאטיפאן נעשה בו חריצים כשנקלט לתוכו הפסוקים או הניגון.

18 במנחת אלעזר ת"ג סי' כ"ה מביא שאלה כאחד שהיה לו עסק בית מרוח משתה יין ושכר ושם יש המכונה החדשה פאנאגראף שמזמרת הנגינות מה שדברו ונגנו בתוכה והוא דבר הנוהג עתה בין ההמון החפצים לשמוע זאת בכת"י משתה, ושמה יש כדורים שמנגנים זמירות ישראל שניגנו בתוכם והרבה חזונים קלי הדעת בעוה"ר שדברו לתוכם ברכת לשמוע קול שופר בשם ומלכות וכיוצא ברכות לבטלה וזהו הכלי חוזר ומנגן בעת שיעריכוהו ושימו הכדור לתוכה, האם מותר לו להעמיד כלי הכדור בתוכה שמנגן ואומר ברכה לבטלה, ואם ימנע מזה יבאר לו עי"ז הפסד הכנסת הפדיום של הבאים לשנות ובחורים בשרי זמרה של הקלים החזונים הנו' וברכות לבטלות בתוכן ובעיר גדולה כמעט ההכרח כעת להעסק זה להחזיק על השולתן המכונה הזאת.

ותפוחתו הוא דפשוט דהזכרת ש"ש שייך רק באדם ובר דיעה ולא במכונה שהוא כלי גולמי, והאדם הפושע שהגיד בתוכה הברכה לבטלה אינו לפנינו ואולי כבר אינו בעולם וממילא י"ל דאין איסור לשמוע ממנה. אך מה דסיימו ר"ל בנדרים דף ז' ע"ב שכל מקום שהזכרת השם מצויה עניות מצויה ועניות כמיתה וכו', משמע מלשונם דהקפידה הוא על "הזכרת השם" בצעמותה כשהוא לבטלה הוא איסור וגורם מיתה או עוני ר"ל ואין נ"מ מי המגיד אם בר חיובא או לא, כיון דאיכא הזכרת השם לבטלה, א"כ גם ע"י מכונה יש לאסור, ועי"ש שמאר"ך כשנכרי עורך את המכונה, ומסיים מ"מ להלכה אין בידי לאסור עפ"י כשנכרי העריכה, והמחמיר גם בזה תע"ב.

הוא אך קול ההברה שנשמע עתה ואינו חשיב כשומע עתה הזכרת השם לבטלה.²¹

ועל דבר זה נכתב עוד בספר זכר נפתלי בשם הרב הנ"ל, וזהו תו"ד (נדפס בס' אהלי אהרן) שכשם שלא נקרא קול זה הנשמע בראדיו אלא קול הברה לענין שאינו יוצא בו ידי חובת שופר ומגילה, כן לא נקרא זה הקול קול דיבור לענין שמיעת שם שמים לבטלה ויתר על כן נראה לענין ברכת השם, אם שמעו מפי כלי זה קול אחד האומר יכה יוסי את יוסי אין חייבין לקרוע ואף שנחלקו הדעות בגמ' (סנהדרין ס'). לגבי השומע מפי הנכרי אם חייב לקרוע זה רק לגבי נכרי, משום שהוא מוזהר על ברכת השם שהוא משבע מצות בני נח, אבל בשומע אזכרה היוצאת מתוך כלי זה כולם יודו שאינו חייב לקרוע, ואחרי הדברים האלה הרי נתברר שאין שום איסור הזכרת שם שמים לבטלה מכלי זה אמנם כל זה לדינא, אבל אמרו חכמים הרחק מן הכיעור ומן הדומה לו, והדבר מגונה לבעל נפש, וכל המכבד את המקום גופו מכובד על הבריות ואיתא במדרש פ' דברים, אליהו אומר כל המרבה כבוד שמים וממעט כבוד עצמו כבוד שמים מתרבה וכבודו מתרבה, וכל הממעט כבוד שמים ומרבה כבוד עצמו כבוד שמים במקומו מונח וכבודו מתמעט, ובכלל כבוד עצמו נכלל גם תענוג עצמו שגופו מתענג ונהנה במיעוט כבוד שמים, על כן הירא את דבר ה' יתרחק מלהקל בכבוד שמים ויהא גופו מכובד על הבריות, ודי בזה, ע"כ.

הרי מכל דבריו יראה דמצד הדין אין שום איסור אם הכלי אומר השם שמים, אלא

ע"י שמוחה ומעריך החוטים עי"ש שמאריך בנושא, ובתוך דבריו כתב דבהזכרת ש"ש בתוך הכלי אפי' שבשעת מעשה לא היה לבטלה אבל כיון שנזכר אח"כ ע"י פעולתו מקודם הוי כאילו נעשה הכל ביחד.

ועי' בספרו אבן-שהם¹⁹ או"ח סי' ס"ד מביא מכתב מהרב חיים ברלין²⁰ כמה חקירות שונות בנושא הפאנאג'רף, ועל הברכות והשמות הקדושים היוצאים מכלי זה, וכתב דודאי לא טוב עשה האיש דלמחר ישוררו מתוך הכלי השמות הללו לבטלה ונמצא ש"ש מתחלל אמנם מי ששומע את הברכות והשמות הק' היוצאים מתוך כלי זה נראה שאין דינו כשומע הזכרת השם לבטלה מפי חברו דהרי קול הוה אינו קול הברה ועיקר דיבור והזכרת השם היה בזמן הראוי [שבשעה שהתפלל החזן בבהכנ"ס את התפילות הללו במועדס ובזמנם העמידו אצלו את הכלי הזו והכניס לתוכו את כל הקולות והנגינות שבברכה זו] ונמצא שהשמות הללו לא היה כלל לבטלה, הא למה הדבר דומה למה שכתב הנמוקי" בפ' כיצד הרגל שלא תקשה לר' יוחנן דאמר אשו משום חציו היכי שרינן להדליק בערב שבת ודולקין והולכין בשבת, ויישב שעל כן אמרו בזה"ל, משום חציו הוא כזורק חץ שבשעה שיצא החץ מידו באותה שעה נעשה הכל ולא חשבינן ליה מעשה זה שנעשה מכאן ולהבא, וכי התחיל להדליק בע"ש חשיב כמאן דאגמריה בידים בהווא עידנא דלית ביה איסורא, וכן בנד"ד בשעה שאמר החזן הברכות הללו בבהמ"ד בהיתר ולא באיסור, שוב קול ההברה שיוצא מכלי זה לאחר זמן

19 להרב בעל התרשיש שהם וחילק את ב' הספרים תרשיש שהם בהם כתב חידושי, ובאבן שהם הוא הערות ומכתבים שנתקבלו על התרשיש שהם.

20 בנו של הנצי"ב, כהן כרב במוסקבה עד שנת תרמ"ט, ואח"כ היה אב"ד ולוויין, ובשנת תרס"ו התישב בירושלים.

21 עי"ש שמאריך ותראה עוד דברים נפלאים בנושא זה. וראה בהמאסף (שיצא לאור בשנת תרנ"א - תרע"ח) שנה יד כרך א' חוברת ב' סי' י"ד דף כ"ה כותב שם הרב בן ציון מאיר חי עוזיאל [שהיה ראש"ל צ בשנת תרס"ח] ו' שאלות להלכה בנושא הפאנאג'רף, וביניהם השאלה דשירת פסוקים, והזכרת ש"ש, עי"ש.

הפסוקים עם השמות והברכות, וכתב דלע"ד אינו רואה בזה דבר איסור. שהאיסור להזכיר ש"ש וברכה לבטלה הוא על האדם בפיו כדרך הדיבור אבל לא ע"י עצים ואבנים. וצריך להעמידו במקום נקי וכו', אבל לדעתו אסור לכתחילה לעשות רקארדער מפסוקים בשביל לשמוע הניגון להתענג מצד האיסור דעושה פסוק כמין וזר שהתורה חוגרת שק ואומרת לפניו רבוש"ע עשאוני בניך ככינור וכו', ואם עושה הרקארדער כדי שע"י זה נוח להתניוק להתלמד מזה יש להתיר.

כלי זמר בשמחת חתן וכלה

בשמחת חתן וכלה לא גזרו רבנן האיסור לנגן בכלי שיר וכמו דכתבו התוס' בגיטין ז. ד"ה זמרא דבשיר של מצוה שרי כגון בשעת חופה שעושין לשמח חתן וכלה. וכן הוא לשון הגאונים דמנהג כל ישראל בבתי משתאות סתם "וכ"ש בבית חתן וכלה" שמשמחין אותם בקולות של שמחה ואומרים דברי שירות ותשבחות לפני הקב"ה וזוכרים חסדיו עם ישראל מקדם וכו' ופיוטים הרבה בקול נגינות ואין אדם מישאל נמנע מכל אלה²³ וכו', וכן פסקו הרי"ף והרא"ש.²⁴

וכן הרמ"א בס' תק"ס מסיים דלצורך מצוה בבית חתן וכלה הכל שרי. והטעם דאי אפשר לחתן וכלה בלא כלי שיר²⁵, וכן המחבר דאוסר בכל מקום שמיעת כלי שיר סובר דבשמחת חתן וכלה מותר, חזינן מהכא דבשמחת חתן וכלה התיירו ולא גזרו כמו בשאר דברים, ולא עוד אלא דאיכא מצוה לעשות כלי זמר בשמחת נישואין וכמו דפסק המחבר בס' של"ח רי"א שמותר לנגן בכלי שיר בשבת ע"י אינו יהודי.²⁶ וכתב שם

מחמת כבוד שמים יש להחמיר ולא לעשות כן.

וכעין זה כתב הבכורי יעקב²² סי' ב' כתב ע"ד מכונת הפאנגראף שקולטת השירים אם שר לשורר לפניו שירים שיש בה הזכרת ה' ואח"כ תשורר היא מאיליה ואיכא ח"ו משום הזכרת ש"ש לבטלה ומתוך חומרו יש להקל דהכא המשורר בתוך הכלי הנ"ל זמירות ה' וכן משמיע בתוכו פסוקי תורה הגם שיוצא הקול באיזה אופן שיהיה מאי איכא הלא זה דומה לקורא ומשורר וחוזר ומשורר וקורא בדרך שיר וקריאת הפסוק ואין שום חשש איסור בהזכרת ש"ש ולא אמרו אלא בברכה שאינה צריכה, ובכך אם יכרך ברכה הצריכה בתוך הכלי אין שום איסור, וכן אם ישמיע קדיש וקדושה בציבור דשוב יוצא הקול בשעה שאין צריך לברכה או במקום שאין הציבור נראה, אך צריך לדעת אם אסור להזכיר ש"ש ולנגן כנגד מכונה זו ולהסב במסיבה היושבים לשמוע ולהשמיע הקול ולדעתו הרי זה מושב ליצים, וכיו"ב נאמר הרחק מן הכיעור ומן הדומה לו.

ושיטתו הוא דמותר להזכיר פסוקים ואין בזה איסור אך משום מושב ליצים אסור אבל כל שאין בו ליצנות מותר להקליט בתוך טייפרקורדער תפילות ופסוקים הנאמרים בציבור וכיו"ב, וכן הוא שיטת הגר"ח ברלין. אך לפי שיטת התרשיש שהם והלבושי מרדכי אסור להקליט אפי' אין בזה משום ליצנות, וכן פסק החלקת יעקב בח"ג סי' צ"ח.

ובאגרות משה יו"ד סי' קע"ז פסק בדבר הטייפרקורדער אם יש עליו איזה מזמור עם שמות וברכות אם מותר להעמיד שישמעו

22 להרה"ג ר' יעקב חי זריאן אב"ד בטבריה בשנות הטר"ס.

23 מדברי הגאונים משמע בכל דבר מצוה כדכתבו במאמר הקודם. אכן בתוך דבריהם כתבו וכ"ש בבית חתן וכלה חזינן דכבריהם דחתן וכלה יותר עדיף מבתי משתאות סתם שאומרים שם שירות ותשבחות.

24 במס' ברכות ר"פ אין עומדין.

25 במדרש תלפיות דף קס"ז עמ' ג' כתב דחתן דומה למלך מה מלך מנגנים לפניו ערב ובוקר אף חתן כן.

26 זהו שיטת הראב"יה, והובא בשלטי גבורים ערויבין בדפי הרי"ף ל"ה ע"ב אוי' ה', דהתיר לומר לנכרי לנגן

אפשר ילכו למקום אחר שאפשר. וכן עשו שהלכו ג' פרסאות מעיד עיפנישטיין לק"ק דמגנצא, ועשו שם הנשואין בכלי זמר, ע"כ.

וכן בכנה"ג הגהות הטור סי' ס"ה אות א' כתב שהמנהג פשוט להביא מנגנים מתוף ובכנור מינים ועוגב לשמחת חתן וכלה²⁹. והיה אצלו שמתה אשתו ובתוך שנתה הוצרך להכניס בנו לחופה והתיר להביא מנגנים [וכמש"כ בסי' ס"ד ראה הערה²⁹] ואחר זמן מצא את דברי המהרי"ל בהל' ערובי חצרות וחזיק את דבריו³⁰.

וכתב השלחן העוז סי' י"א. דבמקומות שנוהגין להביא חתן וכלה לחצר ביהכנ"ס לחופה עם כלי זמר³¹ או גם בחופה שע"י ביהכנ"ס³² אין להקל.

הרמ"א דאפי' לומר לא"י לתקן הכלי שיר מותר משום כבוד חתן וכלה²⁷.

אכן הרדב"ז ח"א קל"ב פסק דבארצנו נהגו לאיסור לומר לאינו יהודי לנגן ומיהו אם בא האינו יהודי וניגן מעצמו אין מוחין לו ומדינא מותר לומר לו בע"ש שינגן בשבת כיון דישאל עצמו אינו אסור אלא משום גזירה.

ובדרשות מהרי"ל הל' ערובי חצרות כתב וז"ל: מעשה²⁸ שאירע לפניו אשר מתה מושלת המדינה ולכבודה צוה המושל שלא לנגן בכל המדינה אותה שנה בשום כלי שיר. ואירע להיות נשואין בישוב אחד תחת ממשלתו תוך אותה השנה ושאלו ממהרי"ל אם לעשות נשואין בלי כלי זמר, והיה הרב מורה להם שלא יעשו נשואין בלי כלי זמר דהוא עיקר השמחה של חתן וכלה ואם אי

בשבת בנישואין. וכן הטור בס' של"ח מכיאו דמותר לומר לא"י לנגן בכלי שיר בחופות. אבל הוא בעצמו סובר דאמירה לעכו"ם אסור חוץ מדבר שדוחה שבת כגון מילה. והב"ח כתב בשם המהרש"ל ז"ל: נהגו העולם היתר לנגן בכלי שיר בחופה וכן ראיתי בתשובות האחרונים שאף גדולי עולם הורו להתיר ואף רבינו הטור אינו חולק על עיקר הדין אלא על הטעם שאמר דאמירה לאינו יהודי במקום מצוה שרי דמשמע בכל מצוה שרי, על זה לבד נחלק ואמר דלפי דעת התוס' לא שרינן לה אלא במקום מילה אבל לענין כלי שיר בחופה ודאי שרי משום כבוד חתן וכלה דעדיף טפי ע"כ.

27 אפשר להבין מכאן את גודל המצוה לנגן בכלי שיר בשמחת חתן וכלה דמותר אפי' לומר לעכו"ם לתקן הכלי שיר דזה הוי מלאכה דאורייתא משא"כ לומר לו לנגן הוי שבות רשבות.

28 מעשה זו הובא במג"א סי' של"ח ס"ק ד' ועל מעשה זה הסתמך הרמ"א להתיר לומר לגוי לתקן הכלי שיר. 29 ועי' שם בסי' ס"ד או' ב' כתב אלמן הנושא בתולה וקרובי הכלה רוצים להוליך הכלה מבית אביה לבית בעלה כתוף וכנור כמשפט הבנות הבתולות והבעל מוחה וטוען שירבו בשמחה בבית אביה אבל בצאת מבית אביה הרי היא ברשותו והוא אינו רוצה להרבות בשמחה מפני שהוא אלמן כיון שמנהג בנות הארץ הבתולות הנשא' לצאת מבית אביהם בתופים וכנורות אין הבעל יכול לעכב ע"ז. וכיון דמנהג העיר לצאת בתופים ובמתולות ה"ה ג"כ אם המנהג לרקד ולטפח בתופים ובמתולות בעת הנישואין כייפין לבעל ואפי' הוא אלמן ואפי' בכיתו, וכן עשיית מעשה פה תירי"א יע"א כאלמן שנשא בתולה שלא היה רוצה לישוב בסדר היכל ושיהיה לו שושבינין וגם לא רצה לקחת ס"ת בידו ושלא יקראו פרשת ואברהם זקן ואם יקראו שלא ינגנו ויתרגמו אותה וכפיתי אותו לעשות כל הדברים האלה הנעשים לבתולה הנושא בחור כיון שמנהג הארץ לעשות כל הדברים האלה וכן הדין שכייפין.

30 וכן האמרי דוד (להרב דוד הלוי הורבין וצ"ל סטניסלאב, תרפ"ח) למד מדברי המהרי"ל דמותר לעשות כלי שיר בנישואין בעשרה בטבת, אף דהמג"א בסי' תק"ג מסתפק בזה. דכ"ש הכא שאין גזירות מהמושל שלא לעשות כודאי מותר לשמח חתן וכלה וגם בנבל וכנור.

31 ראה במהרי"ל מנהגים הל' נישואין ב' כתב דכל העם יוצאים אחרי החתן לאור אבוקות עם כלי זמר לחצר בית הכנסת וחוזרים עם האבוקות והכלי זמר.

וכן הוא במנהגי אשכנז, מנהגי נישואין עמו' ל"ב ז"ל: החתן הולך ראשון ואחריו הרב וכל הקהל, לפניהם כלי זמר, גם משרתיו ובני ביתו של החתן הולכים לפניהם ואבוקות בידם ומדליקין האבוקות אף בימי הקיץ כי לא לבד להאיר מדליקין רק העיקר לשמוח חתן וכלה. וכן הוא במהר"ם מינץ סי' ק"ט.

32 המקור ללכת לחופות בבתי כנסיות הוא בפרקי דר"א פ"ז משחרב ביהמ"ק התקינו שיהיו חתנים הולכים לבתי כנסיות לבתי מדרשות ואנשי המקום רואין את החתן ומשמחים אותו.

וצ"ל דאין דבריו סותרים ממש"כ בסוטה למש"כ בגיטין, דברור דשיטתו הוא דאף בחופת חתנים אסור ומה דכתב בגיטין דמותר לשמח חתן וכלה, לא אולי כלל על חורבן הבית, אלא דן על דברי פריצות, וכמו שמתחיל שם וז"ל: כל מיני זמר העשויין לשמחת הוללות ושלא לכויין בהם לשבח הבורא ית' או לצד מצוה אלא דרך קלות ראש ותענוג במיני מאכל ומשתה אסור לשמעו ולהשתעשע בו בין שנעשה הזמר בכלי בין בשירה על פה, כו' ומ"מ כל שיש בו שבח ותהלה לשם כגון מיני פיוטים ומזמורים מותר אף בבית חתנים ומשתאות וכו', ע"כ.

הרי נראה להדיא דכתב גם על שירה על פה ולא נתכוין כלל על חורבן הבית, אבל מש"כ בסוטה דבית חתנים אסור אולי בזמן החורבן דמשבטלו סנהדרין כבר התחיל החורבן (וכמו דהוכחנו לעיל במאמר הקודם) וגם מביא טעם הירושלמי דבזמן הסנהדרין היתה אימת סנהדרין עליהם ולא היו אומרים דברי נבלה בשיר אבל עכשיו דבטלה סנהדרין אומרים נבלה בשיר.

יש שנהגו ליקח מגננים שומרי תורה ומצות, [וכן מביא בספר נטעי גבריאל דכ"ק אדמו"ר מסקווירא וצ"ל היה מהדר לקחת יהודים שומרי תורה ומצות לנגן בחתונות].

אמנם בדרכי חיים ושלום אות תרנ"א הקפיד שבעלי הכנורות יהיו דוקא מזרע ישראל ולא מעכו"ם, מטעם דלהיות מזומטי חתן וכלה הוא ענין גדול וצריכין להתקשר בקשר עליון לעורר יחודא עילאה ית"ש וזה א"א באמצעות ערלים טמאים, משא"כ אם מזרע היהודים המה בעלי כלי זמר גם כשהם קלים ריקים ופושעים אפשר להתדבק בנפש כל חי כנגן המנגן ותחי רוח ה' על השומעים שירי ידידות.

ומדבריו משמע דאפי' אינם שומרים תו"מ אפשר להקל ולנגן בעת החתונה.

וגם היעב"ץ בסידורו הל' ת"ב דאוסר בכל מקום לנגן בכלי שיר. ואפי' בדבר מצוה כתב "אמנם בחתונה אין בי כח לאסור משום שמחת חתן וכלה".

וראה בשו"ת חות יאיר סי' ר"ה מבאר אם ת"ח מותר לו לנגן בשמחת נישואין, וזה לשון השאלה: צרבא מרבנן חריף ובקי ומתמיד יודע נגן בכמה מיני כלי זמר ושאל אם הרשות בידו לנגן בכנור לפני חתן וכלה הן בהליכתן לחופה או במשתה של מצוה חתונה, או נימא דאסור לו לכזות את עצמו מפני כבוד תורתו ומ"ש חכם שמחל על כבודו כבודו מחול י"ל העדר כבודו והידור שאני מש"כ בזיון, וכ"כ הרמב"ם והריב"ש בתשובה סו"ס ר"כ וכתבו רמ"א בהג"ה קטנה סו"ס רמ"ג.

ומבאר שם באריכות, ומסיים כיון דעושה לש"ש וכל הנוהג קלות בעצמו לצורך גבוה ומצות ה' הרי זה משובח ותבוא עליו ברכה.

וכן החת"ס הקפיד שיהיה שירה בכלי בכל חופה (זכרון למשה סי' נ"ז במכתו של הגרי"ו אבד"ק ווערבו, וראה מנהגי החת"ס)

ועיין באגרות משה יו"ד ח"ב סי' קי"ב דפסק דאם אין החתן רוצה לעשות כלי זמר יש לכוף אותו להביא כלי זמר. וכמו דאם אין החתן רוצה לעשות סעודה וקרובי הכלה רוצים שיעשה סעודה כופין אותו שיעשה סעודה.

עכ"פ מכל זה יראה דיש מצוה וגם חיוב לעשות כלי שיר בשמחת נישואין.

אמנם במאירי מס' סוטה מ"ח ע"א כתב משבטלו סנהדרין בטל השיר מבית המשתאות ר"ל בית חופת חתנים.

ואתמה תרי, חדא, דהרי במס' גיטין ד' ע"א כתב דלשמח חתן וכלה שכל שאין בו צד פריצות מותר, ועוד דהרי זה הוי דעת יחידאי והפך כל הראשונים והגאונים הנ"ל ולא מצינו כן בשום מקום.

נספח - תקנת עיה"ק ירושלים ת"ו

[והמנהג הקדמון בארץ הקודש]

ומדי דברי בענין איסור שירה בכלי זמר
בזה"ז ומאיך גודל עניינה בשמחת נישואין
ראיתי לברר מנהג עיה"ק בשמחת נישואין.

ידוע כי הגאון רבי מאיר אורבאך בעל
האמרי בינה תיקן שלא לנגן בכלי זמר
בעיה"ק בשמחת נישואין, מפני כ' טעמים א.
משום דחורבן הבית נגד עינינו, ב. דנפיק
מיניה תקלה בעניני צניעות דאפשר לבוא
בזה לידי תערובת³³ אנשים ונשים, [וראה
להלן מדברי המהר"ם שיק].³⁴

וכן כתב הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד
וצ"ל רבה ומאורה של ירושלים ת"ו הובא
בשל"ח ח"א סי' ע"ז וז"ל: הגאון בעל אמרי
בינה ז"ל כפי ששמעתי עשה האיסור ואחד
שלא חשש וזלזל בו נענש קשה, עכ"ל: קיצר
דבריו כדרכו וסתם לא ביאר טעם האיסור.

אך בתשובה אחרת שאל השואל³⁵ אם
אפשר להקל בזה, וגם אם המנהג חל רק

כימיו של המרא דאתרא ולא אח"כ, השיב:
כבר כתבתי שהגאון בעל אמרי בינה גזר ע"ז
ושמעתי ממרנא הגאון דבריסק וצללה"ה
שאמר בוודאי בירושלים ראוי עכ"פ, והביא
מהא' דשבת דף קי כי נח וכו' יע"ש והרי
החורבן בה"מ לעינינו, יע"ש, הרי דהגאון
מבריסק המהרי"ל דיסקין נימק והוסיף
דעכ"פ בירושלים דהחורבן לעינינו יש
להחמיר³⁶, [וכונתו מלבד עיקר טעמו
והאיסור של האמ"ב]. וכן הובא בספר ציר
נאמן,³⁷ בסוף המאמר שערי תפילה וז"ל:
וכאשר סגרת השער בדברי חז"ל המחייבים
את יושבי ירושלים להתפלל בבכיה אשר
באיכות תפלה הזאת יושעו כלל ישראל
התחייבתי א"ע להודיע ברבים סברת
אדמו"ר מאור הגולה מוהרי"ל וצ"ל בענין
אסור לנצוח בנגינות על כלי זמר בחתונת
יושבי ירושלים ת"ו [כאשר המנוח החסיד
הג' ר' פנחס ז"ל הכניס את בעלי כלי זמרים
לתוך ביתו לחתונת בתו חורגתו אז אמר לי
הסברא לאמר להמנוח הנ"ל את האיסור]
והסברא הוא בגמרא (שבת ק"י) וז"ל הגמרא

שמעתי מזקני וחכמי ירושלים שליט"א [הגרי"ש אלישיב והגה"ח ר"א בריוזל והגרי"ד גוטפארב ועוד]
דעיקר הטעם הוא משום גדרי צניעות. וטעם דבירושלים החורבן לעינינו הוסיף המהרי"ל דיסקין וכדלהלן.
ובספר בית חתנים פרק י"ז מביא דבעקבות מגיפת חולירע הנוראה שפרצה בשנת תרכ"ב בירושלים עיה"ק.
והפילה חללים רבים וביניהם כמה גאוני עולם התכנסו רבני ירושלים וגורו באיסור חמור ולטותא דרבנן
לבלתי יהין איש או אשה לשורר בכלי זמר בנישואין. וזאת מאחר ובשאלת חלום שעשה אחד מגדולי הדור
נתכרר שהמגיפה פרצה משום שלא הקפידו אנשי ירושלים על כבודו של הכותל המערבי שריד בית
מקדשנו ותפארתינו, ואכן תוך כמה ימים פסקה המגיפה בעה"י. להסכמה זו נצטרפו עוד כמה וכמה מגאוני
עולם, וביניהם ר' יעקב אטלינגר בעל ערוך לנר, ר' חיים מבריסק, ר' יוסף חיים זוננפלד, ר' אברהם
מצ'נוב, ר' שמעון סופר, ר' יצחק אלחנן מקובנא, ועוד. אך מדומה שאין לכל זה שום מקור [ואף תיאור
המציאות שאספו איסור מכל גדולי עולם לא נראה כלל] וכן שמעתי מהוקנים הנ"ל דאין שום שייכות
המגיפה להגזירה ובאמת דבמגיפה נסתלקו כמה גדולים ר' נחום משאדיק ור' יוסף זונדל סלאנט, ר' משה
יהודה לייב מקוטנא, ר' אליהו ריבלין, ר' יוסף שווארץ, ועוד. [כדכתב ר' אריה לייב פרומקין בספרו תולדות
חכמי ישראל] אבל אין לזה קשר להגזירה ויסודה מהטעמים הנ"ל.

34 ושמעתי מחכמי ירושלים דאין הכוונה שהיו יושבין בתערובת ח"ו, אלא דכלי זמר בירושלים היה דבר נדיר,
וכשנודעם להיות פעם כלי זמר רצו כולם לראות ובאו לידי תערובת, (ואולי מפני זה חששו רק בירושלים
כיון דפה בירושלים היה הדבר נדיר, ולכן גרם לתערובת, ואילו בכל העולם לא היה נדיר כ"כ). וראה להלן
מדברי ספר שערי ירושלים.

35 הוא רבי שלמה סובל בעמ"ס שו"ת שלמת יוסף ושלמה חדשה. ואליו מופנות תשובות הגרי"ח זוננפלד
בשו"ת שלמת חיים.

36 וראה בספר טובב ירושלים (עמוד שמח) וזכרונות שכתב המגיד הירושלמי ר' בן ציון ידלער, דהמהרי"ל
דיסקין כאשר שמע שמסדרים בעיר חתונה עם כלי זמר שלח לעורר להם איך אינם מתיראים מהאיסור
הנורא שאסרו זאת בירושלים ותיכף ומיד בטלו הדבר.

37 להר"י יהושע זאב בר' ישראל יצחק זיסענוויין דמתקריא אבנר תלמידו של המהרי"ל.

מחור"ל שהתמחו בזה, והם רצו להנהיג כלי זמר, כפי המנהג בחור"ל ולכן ראו חכמי עיה"ק ת"ו לתקן להמשיך המנהג הקדום בזה, משום הטעמים הנ"ל,³⁸ ותיאור העובדא והמנהג הקדמון אנו מוצאים בפרוטרוט בספר שערי ירושלים³⁹, מנהגי הארץ שער ט' וז"ל: ככל א"י אין מי שיודע לנגן בנבל וכנור, ואיזהו אנשים שבאו מחור"ל לשם והיו מנגנים בכנור על החתונות אך לא האריכו ימים שמה, וזה כשתי שנים בא יודע נגן בכנור לעה"ק צפת"ו ועשה שם כשני חדשים וקראו אותו על החתונות, ואח"כ הלך לחור"ל וחזר והביא אתו עמו כנור חדש קטן וכנור הגדול הנקרא (באס) וחליל הנקרא (קלארנעט) ולאחר שתי שבועות נפטר לבית עולמו⁴⁰ אז ראו בחוש שאסור לומר בכנור בעת החרבן כמאמר רז"ל. בא"י יש חבורות משמחים חתן וכלה ויש להם תוף וכשיש חתונה בין עשיר ובין עני הולכים לשם ומכין בתוף ומרנגים בפיהם בכל כחם, ורוקדים במחול ככל מיני שמחה עד אור הבוקר והם האשכנזים, ע"כ.

הרי דמנהג זה להמנע מכלי זמר היה אף בשאר ערי ארה"ק [משום אבילות על החורבן], ולא היה שום שמחת חתונה

ההוא בר קשא דפומבדיתא דטרקיה חיויא כו' אמרי ליה אין רבי דכי נח נפשי' דרב גזר רב יצחק בר ביסנא דליכא דלימטי' אסא וגדמי לבי הלולא בטבלא ואזל איהו אמטי אסא וגדמי לבי הלולא בטבלא כו', ופירש"י ז"ל שם שיהי' ממעטים משמחה אותה שנה כו' ע"ש. וחורבן בית אלוקינו אשר לפני עיני יושבי ירושלים תמיד הוא כמו שמתו מוטל לפניו, ואמרתי להמנוח הנ"ל ע"י הרב "מפיעטערקאו" ז"ל ותיכף ומיד פסקו מלנגן בכלים ושרו בשיר כמנהגי ירושלים ת"ו.

הרי דעת המהרי"ל דיסקין, דמשום סברא זו לחוד דיינו לאסור פעיה"ק ת"ו, ואין להתפלל, איך חידשו האמ"ב והמהרי"ל דיסקין איסור לשמחת חתן וכלה בכלי זמר בירושלים ת"ו, משום חורבן הבית, הרי טעם זה היה קיים בכל הדורות, ואם לא חששו לכך, איך חידשו לאסור מטעם זה, ובפרט שכבר הבאנו לעיל דמדברי הפוסקים מבואר גודל הענין כלי זמר לשמח חתן ואיך יצאו לחדש איסור בזה.

אך האמת הוא כי לא היה נהוג עד אז לשמח חתן בכלי זמר בארצה"ק, [עכ"פ היה דבר נדיר ביותר] משום שלא היו בקיאים בזה, ורק בשעתם נתחדש הדבר, ע"י עולים

38 ונראה דלכן לא מצאנו שום נידון באיסור זה בספרי פוסקי ירושלים ז"ל [ולא מצאנו לשון הכרוז נוסח איסור בזה] כיון שלא היה בזה תקנה חדשה, אלא המשך המנהג הקדום. שהתקין האמרי בינה, שלא להנהיג שמחת חתן בכלי זמר, וכבר בזמן הגרי"ח זוננפלד ז"ל כותב: כפי ששמעתי האמרי בינה עשה האיסור ומשמע דכבר בזמנו היה בדבר לוטה בערפל מי התקין האיסור, וסיבת הדברים, שלא היה בזה תקנה מתודשת וכו', אלא המשך מנהג קדום. ולכן התקבל הדבר כמנהג מקובל, ללא שום עוררין. וכן נראה מעובדא זו, דהחסיד רבי פנחס הכניס כלי זמר בחתונת בתו אך נרתע, מחמת שהמהרי"ל דסקין שלח לו, שיש לו לדמות ירושלים בזה"ז, כמי שמתו מוטל לפניו בשנה ראשונה, והדבר מתמיה, אם לא חשש לטותא דרבנן וחרם שגזרו בזה, והכניס כלי זמר נגד רצונם וגזירתם של חכמי גודולי ירושלים בזה, ומדוע א"כ נרתע מחמת חידושו של המריל"ד. אלא נראה שיטוד האיסור לא נתקן באיסור ולטותא דרבנן, אלא כהמשך המנהג הקדום. ולכן חשב החסיד ר"פ, שאין חשש איסור בזה, וכשחידש המהרי"ל שיש פנים לאיסור, נרתע, וקיבל דעת המהרי"ל. וכך המשיכו מאורי עיה"ק לנקוט במנהג זה עד ימינו אנו. אך בכל ארצה"ק נשתכח מנהג זה שלא לשמח בכלי זמר, ברבות העליה מחור"ל, כיון שבחור"ל היה נהוג להקפיד לשמח החתן בכלי זמר, דוגמא לזה, מה שמובא בספר אמרי טל במאמר הניגון [ראה להלן הערה 44] שכותב: "יפה עושים הספרדים שאינם מנגנים בכלי שיר לגמרי בחתונה", ומנהג זה של בני ספרד נשתכח לגמרי בזמנינו.

39 והוא ספר נפלא ממנהגי ומעשיות מירושלים וא"י להר" משה ריישר ז"ל מירושלים, שנת תרכ"ח. 40 ואפשר דלזה התכוין ר' יוסף חיים בתשובתו דאחד שלא חשש וזלזל בו נענש קשה.

ואנחה מחמת שהב"ד אסרו המנגן מאיזה טעם, ואין אני יודע אם לחק עולם או לפי צורך השעה, ולא השגיחו על המהרי"ל הנ"ל או לא שמו המהרי"ל הנ"ל נגד עינם, או סמכו על תשובת הרדב"ז, ועיי שבת ק"י, ולע"ע אין אני מכריע בזה, עכ"ל. ומלשונו מבואר דעד האיסור ותקנת הב"ד היה נהוג לשמח בכלי זמר בשמחת נישואין ומזה שהוסיף בזה"ל: אך כעת ערבה ונתבטלה שמחת-חתן וכלה ונעשו ליגון ואנחה וכו'. משמע שבא לערער על תקנה זו, שגרמה לשמחת נישואין ליגון ואנחה, אך מלבד דבריו לא שמענו ולא ראינו שום עוררין על תקנה זו, ונראה שנתקבלה אז בשעתה כדבר מוכן ומתקבל.

ויתר על כן מצאנו בליקוטי המהרי"ח בשם המהר"ם שיק שפקד לכל סרים למשמעתו שלא יקחו מנגנים בכלי זמר על החתונה מטעם דנפיק מיניה תקלה לענין ריקוד בחורים עם בתולות יעו"ש הרי דיצא לאסור אף שלא בארץ הקודש⁴².

השירה בתוף

בסוטה שם, וכן גזרו על האירוס, מאי אירוס א"ר אלעזר טבלא דחד פומא, פירש"י זוג של עינבל אחד שמקשקשין בו לשיר בבית המשתאות, רבה בר רב הונא עבד ליה לבריה טנבורא (פירש"י טנבור"ר כך קורין אותו בלשון לע"ז והוא עשוי דפנותיו עגולות כעין נפה וקושרין בדפנותיו חוטיין של ברזל ושוטחין על פיו עור כשהוא לח ומותח והוא מתייבש שם מאליו וכשמכין עליו במקל דק הוא מוציא קול צלול, ויש אומנין שיודעין להכות עליו מכה אחר מכה כסדר עד שנשמע כמין שיר) אתא אבוה תבריה, אמר ליה מיחלף בטבלא דחד פומא (פירש המאירי, ר"ל כלי אחד כעין תוף שהוא סגור מכל צדדיו אלא שיש שם פה

בכלי זמר, ומדבריו משמע דאף מקדמת דנא [שכן ספרו יצא לאור בשנת תרכ"ח] היו נמנעים מלשמח בכלי זמר, וזה שבא אז בכלי זמר נחשב כפורץ גדר ונענש על כך.

[ותמוה לשונו קצת שכתב: שראו בחוש דאסור לנגן בעת החורבן כמאמר רז"ל, דלפי שביארנו לעיל דהתירו בשמחת נישואין].

ובאמת מצאנו לחד מקדמוני הפוסקים בארצה"ק הרדב"ז,⁴¹ בח"ד סי' קל"ב (אלף רב) וז"ל: דמה שאמרו שאין שמחה אלא בכלי שיר אפשר שהוא בארצותם אבל בארצותינו [א"י] יש שמחה בבשר ויין ושיר בפה לשורר ולשבח את השי"ת בשירים וקרובות שתקנו ראשונים ז"ל.

והרי משמעות דבריו, דהמנהג לשמח בפה, ולא בכלי זמר, וכפי שמצאנו בדברי השערי ירושלים דאף בשאר ערי ארה"ק לא נהגו בכלי זמר.

[ואולי זוהי כוונת הגר"ח זוננפלד בשלמת חיים שכתב דהמהרי"ל דיסקין אמר "דעכ"פ בירושלים ראוי להחמיר בזה" דמשמעות לשונו, דבכל ארצה"ק היה מקום להמנע מזה אלא כתב דעכ"פ בירושלים ראוי יותר להחמיר בזה, דהיינו דאפשר דבכל ארצה"ק היה מקום לנקוט במנהג הקדום שלא היו משמחים בכלי זמר, ולא לחדש המנהג לשמח בכלי זמר, אך בירושלים ראוי יותר לנקוט ולהחזיק המנהג הקדום להמנע מכלי שיר מהטעם הנ"ל].

אמנם מצאתי ראיתי בספר טל לישראל להג"ר יהודה לייב הורנשטיין ז"ל (שהיה ראב"ד לבד"ץ חסידים פיעה"ק בסוף ימיו בשנת תרל"ג, שנתחדש אח"כ ע"י התורת-חסד) כשנשא ונתן בנידון ענין כלי זמר בשמחת נישואין כותב בתו"ד וז"ל: גם היה משמחים חתן וכלה בהנ"ל, אך כעת ערבה ונתבטלה שמחת חתן וכלה, ונעשו ליגון

41 כידוע דהרדב"ז היה בארץ ישראל ובמצרים, וגם התשובה שם הוא על ארץ ישראל ומצרים ודמשק. 42 ראה בחופת חתנים סי' ו' אות ח' כתב במקום שהגויים מתקנאים על זה או היכא דנפיק תקלה על ידי זה על דייני העיר לברר ולדון כפי השעה.

חתונה בין עשיר ובין עני הולכין לשם ומכין בתוף ומרננים בפייהם בכל כחם וכו'.

ירושלים החדשה

בקונטרס אל גיל כעמים מביא: מעשה בגדול אחד מחו"ל שהשיא את בנו בירושלים ומקום החתונה היה בשכונת הבוכרים ורצה להביא כלי זמר, משום שדימה בדעתו שהאיסור היה רק על ירושלים שבתוך החומות, כששמע זאת הגאון ר' ישראל זאב מינצברג זצ"ל כעמח"ס שו"ת שארית ישראל, הלך אליו בעצמו ואמר לו שבעל "התורת חסד" פסק שהאיסור חל גם על ירושלים החדשה שמחוץ לחומות, והגדול הנ"ל סבר וקבל ושרו בחתונה בלי כלי זמר כמנהג ירושלים.

וכן שמעתי מהגרי"ש אלישיב שליט"א דהמנהג הוא גם על ירושלים החדשה אך הוסיף דכ"ז הוא לבני אשכנז אבל בני ספרד לא קבלו עליהם האיסור⁴⁴ ויכולים להקל בשופי לדעתו. וכן היה דעת הגרש"ז אורבאך זצ"ל. ודעת רב"צ אבא שאול להקל בדבר.

אם מותר להעמיד טייפרקורדער בשמחת נישואין פסק בציץ אליעזר חט"ו סי' ל"ג שגם לנוהגים איסור בכלי שיר בחתונות בירושלים יש להתיר להשמיע שירה מטייפרקורדער שהוקלט בו שירה בפה אבל מה שהוקלט מכלי שיר אסור, וכן הורה הגרש"ז אורבאך זצ"ל. אך לדעת הסוברים דאפי' שירה בפה שהוקלט בטייפ הוי כלי שיר [ראה לעיל בקובץ סד] נראה דאסור וזה נכלל בכלל הגזירה.

אחד שהקול נכנס ויוצא דרך בו והיו עושין בו שיר גדול כבתי החתנים) זיל עביר ליה אפומא דחצבא או אפומא דקפיזא.

על התוף אם נקרא כלי שיר ולא גזרו ע"ז או שמא אינו כלי שיר כלל, בזה כתב בספר החיים והשלום סי' קס"ט שאל השואל אם פח שקורין תנכ"ה נחשב לכלי זמר, והשיב, הפח אע"פ שאינו כלי זמר ממש מ"מ חשיב ככלי זמר ואסור ובפרט כעת הזאת שישאל שרונים בצער מכל צד ומכל פינה ואין להאריך וכו'.

וראה בספר אות חיים ושלום לאדמו"ר ממונקאטש זצ"ל בהגותיו אות שלום הלכות מילה סי' רס"ה סעיף י"ב ס"ק כ"ט. וכן שמעתי שהמנהג בתוככי ירושלים עיה"ק תוכב"א דאף בחתונות נזהרים שם היר"א וחושבי שמו שלא לזמר בכלי שיר במינים ועוגב ר'ק בתוף' והוא אצלם כפי המקובל ומתוקן מגדולי ירושלים מדורות הקודמים זצ"ל, לירושלים עיה"ק ביחוד ומשמרת יתירה גם מה שמותר לכו"ע במק"א במזמוטי חתן וכלה, משום אם אשכחך וגו' אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי.⁴³

וכן נכתב בלוחות א"י שנת תרמ"ב כל כלי שיר לא ישמע בבית בשעת החתונה רק הנשים יתופפו על תופי עור המתוחים על נבלי חרס קטנים.

וראה לעיל מספר שערי ירושלים על המנהג הקדום בארצה"ק: בא"י יש חבורות משמחים חתן וכלה ויש להם תוף וכשיש

43 דא"ג. בשנת תרע"ד בפרוץ מלחמת העולם הראשונה יצאו בתי הדינים בירושלים שלא לנגן בכלים, וזהו תוכן המודעה שנתפרסמה בחוצות ירושלים עיה"ק. מודעה: לרגלי השמועות האיזמות והמבהילות שאינן פוסקות לבא מארצות פולניה ורוסיה מצב אחינו שבגולה נורא מאד ועת צרה היא ליעקב באופן מבהיל לכן אוסרים אנו באיסור חמור על כל היהודים תושבי ירושלים כל מיני שירה בכלי אפילו בשמחות של מצוה" (ומכ"ש בשמחות של רשות שאסור לעולם) עד שישקיף ה' ויראה בעני עמו ונתבשר בשורות טובות ישועות ונחמות. ומכאן, דבירושלים יש להחמיר אף בשמחה של מצוה, ואיסור זה נתבטל ככלות המלחמה. 44 ויש להעיר מהמובא בספר אמרי טל להרה"צ ר' משה יחיאל אלימלך מלברטוב זצ"ל במאמר הניגון, מאריך בענין הניגנה ובתוך דבריו מבאר הענין שמנגנים בעת החתונה וכותב "דיפה עושים הספרדים שאינם מנגנים בכלי שיר לגמרי בחתונה וכו' לחורבן".

אך תקנת האמרי בינה דבירושלים ת"ו
 אין לשמח בכלי זמר [משום עניני צניעות]
 והוסיף המהרי"ל דיסקין דיש לאסור גם
 משום דבירושלים החורבן לעינינו. ומצאנו
 דמקדמת דנא היו נמנעים בכל ערי ארצה"ק
 לשמח בכלי זמר, משום אבילות על החורבן.
 (והמהר"ם שיק אסר משום צניעות). פוסקי
 דורנו הכריעו דאף בירושלים החדשה יש
 לנקוט בתקנה זו. המנהג מקדמת דנא להקל
 בתוף, אך בהקלטה טייפרקורדער כבר הובא
 בשל"ח לאסור, וכן הוראת הגרש"ז אורבאך
 זצ"ל ויבלחט"א הגרי"ש אלישיב שליט"א
 ויש מתירים.

ובספר שלמה חיים כתב הגרי"ח זוננפלד
 על השאלה בענין תקנת עיה"ק שלא לנגן
 בכלי שיר בשמחת חתונה אם מותר בתיבה
 המזמרת שקורין גראמעפאן דאולי זה הו
 כמו שירה בפה דהרי מזמרת רק מה שקלטה
 דיבורים של אדם. אולם זה הו רק עפ"י רוב
 אבל לפעמים אם קולטת ניגונים של כלי
 שיר, והשיב ודאי גם זה בכלל.

המורם מהאמור: דבשמחת חתן וכלה
 מותר ואף מצוה לשמח עם כלי זמר, ודנו
 הפוסקים בענין אמירה לעכו"ם בשבת לתקן
 הכלי זמר בזה, וכן במקום הצורך יש לצאת
 מן העיר כדי לשמח עם כלי זמר.

